

การสร้างสมดุลระหว่างการเมืองภาคตัวแทน และภาคประชาชน

Balancing Representative Politics and People's Politics

ธีรภัทร์ เสรีสังสรรค์ | Thirapat Serirangsan

บทคัดย่อ

การสร้างสมดุลระหว่างการเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชน มีแนวทางและข้อพิจารณาที่สำคัญ ได้แก่ ประการแรก ด้านอธิปไตยของประชาชน ประการที่สอง ด้านผลประโยชน์ของชาติ ประการที่สาม ด้านการพัฒนาประเทศ ประการที่สี่ ด้านการพัฒนาการเมือง ประการที่ห้า ด้านการเสริมสร้างชุมชนอธิปไตย ประการที่หก ด้านความสมดุลระหว่างการเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชน และประการสุดท้าย ด้านการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมาภิบาล และความเป็นประชาธิปไตย

คำสำคัญ : การเมืองภาคตัวแทน การเมืองภาคประชาชน ความสมดุล

Abstract

To balance representative politics and people's politics, there are main seven consideration including 1) people's sovereignty 2) national benefits 3) country development 4) political development 5) reinforcement of sovereignty community 6) balance between representative politics and people's politics and 7) reinforcement of virtue, ethics, good governance and democratization.

Keywords : representative, politics people's, politics balance

บทนำ

นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 ต่อเนื่องมาถึงต้นศตวรรษที่ 21 กระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลอย่างมากต่อมิติทางการเมืองทั่วโลกอย่างน้อย 2 มิติ กล่าวคือ *ประการแรก* ทำให้รัฐที่มีระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเคลื่อนตัวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น *ประการที่สอง* ทำให้ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยตัวแทนก้าวไปสู่ประชาธิปไตยที่รุ่งโรจน์หรือประชาธิปไตยแนวทางใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเมืองภาคประชาชนหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกภาคส่วนมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

มิติประการแรก การก่อกำเนิดของรัฐชาติพัฒนาการไปพร้อม ๆ กับลัทธิชาตินิยมและผลจากความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันได้นำไปสู่ระบอบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ หลังสงครามศาสนา 30 ปีกกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในยุโรปสิ้นสุดลง ได้มีการทำสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (The Peace of Westphalia of 1648) เมื่อ ค.ศ. 1648 ความเป็นรัฐอธิปไตยหรือ “รัฐชาติ” (Nation - State) ในยุโรปได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นประชาคมการเมือง (Political Community) ที่มีอำนาจสมบูรณ์เหนือประชากรดินแดน กิจกรรมภายในขอบเขตอำนาจอธิปไตยของตน และเป็นตัวแสดง (actors) ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสังคมโลก ขณะเดียวกันการแพร่กระจายของลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ที่ต้องการสร้างชาติที่เป็นเอกราชและมั่นคงได้เกิดขึ้นทั่วไป ส่งผลให้รัฐชาติและองค์กรของรัฐชาติที่เกิดขึ้นกลายเป็นผู้ทรงสิทธิ์และใช้อำนาจรัฐในทางการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมของประชาคมอย่างสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวมาจนถึงศตวรรษที่ 20

ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นยุคสงครามเย็นที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการของความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันได้เกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันประเทศเกิดใหม่ในโลกที่สาม ส่วนใหญ่ที่ถูกครอบงำโดยเผด็จการทหารก็เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย จนกระทั่งเมื่อฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต้องพ่ายแพ้ไปในราวช่วงปลายของศตวรรษที่ 20 เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าด้านคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมที่ได้รับชัยชนะเหนือฝ่ายสังคมนิยมได้แผ่กระจายไปทั่วโลก เป็นผลให้รัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ก็ รัฐเผด็จการทหารหรือเผด็จการ

พลเรือนก็ตีต่างเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมมากขึ้นตามลำดับ

มิติประการที่สอง อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้โลกยุคข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้นำไปสู่ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประชากรในส่วนต่าง ๆ ของโลกทั้งภายในรัฐเดียวกันหรือระหว่างรัฐสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยเสรีและสะดวกรวดเร็ว ชุมชน กลุ่มผลประโยชน์ หรือบุคคลไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยง่าย เขตแดนของรัฐและอำนาจอธิปไตยของแต่ละรัฐที่แบ่งกันการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างชาติต่างภาษาเริ่มลดบทบาทลง จึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยการลดอำนาจและความมั่นคงของรัฐลงไปด้วย ลักษณะดังกล่าวนี้ แม้วารัฐจะยังคงเป็นตัวแสดงที่มีอำนาจและบทบาทที่สำคัญที่สุดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็ตาม แต่สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นก็ได้เปิดโอกาสให้ตัวแสดงอื่น ๆ อาทิ บริษัทเอกชน บริษัทข้ามชาติ เป็นต้น มีบทบาทในความสัมพันธ์ข้ามรัฐได้โดยตรง ไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของรัฐอย่างเด็ดขาดในทุก ๆ เรื่องอีกต่อไป (Scholte, 2000 : 203 - 204)

ดังนั้นกระบวนการโลกาภิวัตน์ดังกล่าวนี้จึงเป็นผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยแนวทางใหม่หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และมีผลต่อเนื่องทำให้การเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชนมีอิทธิพลสูงขึ้นเป็นอย่างมากในช่วงระยะเวลาไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา นอกจากนั้นผลงานของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงไม่ว่าจะเป็น ทอฟเลอร์ (Toffler, 1980) ดร็กเกอร์ (Drucker, 1989 & 1993) นิสเบท (Nisbet, 1990) กิดเดนส์ (Giddens, 1991) และฟูกูยามา (Fukuyama, 1992) ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่รุ่งโรจน์ นั่นคือ ประชาธิปไตยแนวทางใหม่หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเมืองภาคประชาชนนั่นเอง

ทั้งนี้เนื่องมาจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ที่เกิดขึ้นในยุคสภาวะสมัยใหม่หรือในยุคสมัยใหม่มีความเสื่อมถอย ทำให้นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทน และนักวิชาการสองท่านในหลาย ๆ ท่าน ได้แก่ จง ปีแอร์ (Jon Pierre) และ บี กาย ปีเตอร์ (B. Guy Peters) ได้กล่าวถึงปัญหาข้อจำกัดของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่า เป็นผลที่ก่อให้เกิดความต้องการในการเปลี่ยนแปลงจาก “การปกครอง” (Government) มาเป็น “การบริหารการปกครอง

ที่ดี”(Governance) ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ปัญหาและข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างน้อยมีอยู่ 4 ประการ (Pierre and Peters, 2001 : 141 - 146) ได้แก่

1. **ขนาด (size)** ได้แก่ โครงสร้างของรัฐบาลและระบบราชการมีขนาด รวมทั้งความใหญ่โตสลับซับซ้อนมากเกินไป นอกจากนี้ยังมีขอบเขตของบทบาทหน้าที่หรือความครอบคลุมค่อนข้างกว้างขวางมากจนเกินขีดกำลังความสามารถ (overloads) ทำให้เกิดสภาพปัญหาความแออัดของพื้นที่นโยบาย(policy space) ขึ้น ประชาชนจึงมีความยากลำบากในการเข้ามามีส่วนร่วม

2. **ความห่างไกล (remoteness)** การปกครองประเทศในอดีตและต่อเนื่อง มาถึงปัจจุบันถูกมองว่าเป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัวประชาชนธรรมดาโดยทั่วไป ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าตนถูกกีดกันออกไปจากระบบการเมือง ไม่สามารถผลักดันความคิดหรือนโยบายของตนให้บังเกิดผลขึ้นได้ ดังเช่น สภาพทางการเมืองของสังคมตะวันตกในปัจจุบันที่มีลักษณะที่เรียกกันว่า Atomism หรือการแยกตัว (isolation) และความแปลกแยก (alienation) มากขึ้น

3. **การเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน (goal displacement)** ผู้นำทางการเมืองและข้าราชการมักจะใช้ความได้เปรียบในการดำรงตำแหน่งเพื่อแสวงหาโอกาสและผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง (self - aggrandizement) แทนการยึดถือผลประโยชน์สาธารณะหรือผลประโยชน์ของประชาชน

4. **ลักษณะการเป็นปรปักษ์ของสถาบัน (adversarial governance)** สถาบันทางการเมืองแบบตัวแทนก่อให้เกิดปัญหาการต่อสู้แข่งขันและเกิดความแตกแยกขึ้นมากกว่า การแสวงหาความร่วมมือและสมานฉันท์ต่อกัน โดยเฉพาะในสภาพทางการเมืองที่เรียกกันว่า ผู้ชนะได้รับทุกสิ่งทุกอย่าง (winner - take - all) ทำให้แต่ละฝ่ายต้องพยายามทำทุกวิถีทางให้ได้เสียข้างมากในสภาเพื่อสามารถเข้ามาบริหารปกครองประเทศ

นอกจากนั้น ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนยังมีปัญหาและข้อจำกัดอื่น ๆ อีก อาทิ การขาดความร่วมมือ รวมทั้งการขาดการเกื้อกูลประสานผลประโยชน์กันระหว่างภาคธุรกิจเอกชนและรัฐบาล ตลอดจนอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มวิชาชีพ เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักหนังสือพิมพ์ และผู้ผลักดันผลประโยชน์ทางการเมือง ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจและเกิดกระแสความท้าทายของประชานิยม (populist challenges) ขึ้นหลายประการ

โดยเฉพาะแนวความคิดเกี่ยวกับตัวแบบประชาธิปไตยแนวทางใหม่หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่ต้องการเพิ่มอำนาจ (empowerment) การตัดสินใจ กำหนดนโยบายสาธารณะให้แก่ประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารการปกครองโดยตรงมากขึ้น โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าประชาชนเป็นพลเมืองที่มี จิตสำนึกและมีความกระตือรือร้นทางการเมือง (Civil Citizen) ในกระบวนการนโยบาย สาธารณะและการแก้ไขปัญหาโดยตนเองมากขึ้น (จุมพล หนิมพานิช. 2554 : 15 - 26)

แนวคิดประชาสังคม

ตามความเข้าใจทั่ว ๆ ไป มักจะมองว่าแนวคิดประชาสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อทดแทน คานอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจและความรุนแรงเอาไว้ จึงเหมือนเป็นข้อสรุปว่า **ประชาสังคม ต้องขัดแย้งกับรัฐ (Civil Society VS State)** ปริมาณพลสาธารณะหรือประชาสังคมจึงเป็นทั้ง กิจกรรม เวที หรือพื้นที่ส่วนกลางร่วมของฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคสังคมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการเสนอประเด็น กำหนดวาระและสร้างประชาคมดีเพื่อกดดันรัฐให้ตอบสนองต่อความ ต้องการของสังคม (ธีรยุทธ บุญมี. 2547 : 18) ส่วนภาคธุรกิจหรือระบบตลาดที่แทรกเข้ามา ในภาคสาธารณะและชีวิตส่วนตัวของผู้คนมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์หรือสภาพ แวดล้อมของวิถีชีวิตผู้คนมากขึ้น จึงทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าชุมชนนิยม ประชาคมนิยม (communitarianism) รวมทั้งกระบวนการนิเวศวิทยา (ecology movement) ขึ้นมาคาน อำนาจของภาคธุรกิจมากขึ้นเช่นกัน

ดังนั้น แนวคิดที่ว่าด้วยประชาสังคม จึงมีความหมายและความสำคัญต่อรัฐและสังคมได้ หลายแง่มุม ดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจเบื้องต้น แนวคิดประชาสังคมก็คือ การคานอำนาจระหว่างรัฐกับสังคม รัฐกับกิจกรรมการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นของสังคม ประชาสังคมก็คือ สังคม ที่สมาชิกกระตือรือร้น เอาการเอางาน ถกเถียงร่วมกันในประเด็นร่วมกันของสังคม ในสิ่งที่ เป็นผลประโยชน์โดยรวมของภาคสาธารณะหรือของส่วนร่วม (ธีรยุทธ บุญมี. 2547 : 19)

2. การกล่าวถึงประชาสังคมหรือภาคสาธารณะ หมายถึง ต้องมีหน่วยหรือองค์รวม ทางสังคมอยู่หน่วยหนึ่งซึ่งมีลักษณะที่มั่นคงถาวร ดำรงเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน ซึ่งอาจจะเป็น ชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ประเทศ หรือประชาคมโลกก็ได้

3. ในหน่วยของสังคมการเมืองนี้ จะมีพื้นที่เปิดหรือเวทีสาธารณะหรือโอกาสร่วมกัน อยู่หนึ่งประเภทหรือมากกว่า ซึ่งจะเป็นที่ที่ฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยหรือองค์กรรวมได้พบปะสนทนา หรือสื่อสารกัน ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ความต้องการอื่น ๆ ของฝ่ายนั้น ๆ หรือบรรลุ การประนีประนอมเพื่ออำนาจ ผลประโยชน์ทรัพยากร รวมทั้งความคิดความเชื่อของส่วนรวม หรือของกลุ่มชนโดยรวมของหน่วยหรือองค์กรนั้น ไม่ว่าจะเป็นในระดับชุมชน จังหวัด ประเทศ หรือประชาคมโลก ก็ตาม ซึ่งพื้นที่เปิดหรือเวทีสาธารณะนี้ก็คือประชาสังคมนั่นเอง

4. เราควรระดมองประชาสังคมในแง่มุมของการปฏิบัติกิจกรรมในประเด็นที่เกี่ยวกับ สาธารณะมากกว่าที่จะมองในลักษณะเป็นสถาบันหรือเป็นองค์กร การปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวนี้ เป็นปฏิสัมพันธ์ของฝ่ายต่าง ๆ ที่ซึมแทรกซึ่งกันและกัน นับตั้งแต่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่ในชุมชนระดับเล็ก ๆ ไปจนกระทั่งชุมชนระดับโลก

ในระดับรัฐสภาของแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องของรัฐ ก็จะมีการประชุมพิจารณา ปัญหาที่เป็นประโยชน์ของภาคสังคม ภูมิภาค เอกชน ปังเจกบุคคล เป็นต้น ขณะเดียวกันเราก็ อาจจัดการประชุมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของ “ประชาสังคม” หรือ “ภาคสาธารณะ” ได้ แต่เป็น ภาคสาธารณะหรือประชาสังคมที่ทับซ้อนกับภาครัฐ เช่นเดียวกันในระดับหมู่บ้านก็อาจจะมีการ ประชุมพิจารณาเรื่องที่ดินทำกินสาธารณะ หรือป่าไม้ชุมชน มีการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งก็ถือเป็น ประชาสังคมในรูปแบบหนึ่งได้เช่นกัน

หากเราได้ศึกษาแนวคิดของนักปรัชญาการเมืองโบราณตะวันออก อย่างเช่น เม่งจื้อ ซุนจื้อ หรือทฤษฎีสัญญาประชาคม หรือ Social Contract ของนักปรัชญาการเมืองตะวันตก ที่สำคัญของโลก ได้แก่ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) และ ฌองฌัก รูสโซ (J J Rousseau) ต่างก็กล่าวถึงสภาพธรรมชาติของมนุษย์ก่อนที่จะกำเนิดรัฐ และสังคม แสดงถึงแนวคิดประชาสังคมที่มีความเก่าแก่มาแต่โบราณกาล (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. 2553 : 46 - 55) ตั้งแต่ยุคก่อนเกษตรกรรมมาจนกระทั่งยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม ยุคข้อมูลข่าวสารและยุคแห่งความรู้ อย่างเช่นในปัจจุบัน ล้วนพิจารณาพื้นฐานของแนวคิด ประชาสังคมในแง่ของปฏิบัติการทางสังคม (social action) ทั้งสิ้น

5. เวทีประชาสังคมเป็นพื้นที่กลางแห่งการช่วงชิงซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตาม ยุคสมัยและปัจจัยทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของแต่ละสังคม โดยมีตัวแสดงที่ สำคัญอยู่ 4 ตัวหลัก ได้แก่ (1) รัฐชาติสมัยใหม่หรือภาคการเมือง (2) ภาคสังคม ได้แก่

กลุ่มองค์กรเครือข่ายของชนชั้นกลางและชนชั้นอื่น ๆ ที่รวมตัวเป็นตัวกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ สร้างประเด็นสาธารณะ (public issue) และความคิดเห็นสาธารณะ (public opinion) (3) ภาคธุรกิจหรือตลาด (markets) ซึ่งทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการ และ (4) ภาคบุคคลและครอบครัว

จากความหมายและความสำคัญของแนวคิดประชาสังคมดังกล่าวมานี้ การปฏิสัมพันธ์ทั้งในเชิงความร่วมมือและความขัดแย้งได้นำไปสู่พัฒนาการของการเมืองภาคประชาสังคมหรือการเมืองภาคประชาชน (people's politics) ที่มีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการเมืองแนวใหม่โดยย้ายศูนย์กลางไปที่ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่” ซึ่งการเคลื่อนไหวนี้ ภาคประชาชนจะเป็นผู้แสดงออกซึ่งความต้องการที่จะกำหนดประเด็นต่าง ๆ ในสังคม โดยพื้นที่ของการเคลื่อนไหวจะอยู่นอกการเมืองภาครัฐ (นอกรัฐสภา นอกทำเนียบรัฐบาล นอกศาล นอกองค์กรอิสระ รวมทั้งนอกกฎหมายที่ไม่ชอบธรรม) ในลักษณะ “ประชาชนล้อมรัฐ”

2. เป็นการเมืองที่มุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ โดยมีองค์กรประกอบสำคัญ ได้แก่ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรประชาชน และกลุ่มนักวิชาการเพื่อสังคม เป็นต้น

3. เป็นการสร้าง “กลุ่ม” หรือ “กระบวนกรทางสังคม” ให้เป็น “ขั้วอำนาจที่สาม” ขึ้นมาแทนที่พรรคการเมืองและข้าราชการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างรัฐกับสังคมมากกว่าที่เป็นอยู่

4. เป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ขัดแย้งใหม่ คือ “ภาคสังคม” กับ “รัฐ” โดยปฏิเสศการต่อสู้ทางชนชั้น โดยมุ่งหวังว่า “ภาคสังคม” ที่อยู่นอกรัฐสามารถทำให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้

5. เป็นรูปแบบการต่อสู้ที่แปรเปลี่ยนมาจากพลังการต่อสู้ขนาดใหญ่ (พลังปฏิวัติในอดีต) มาเป็น “ขบวนการแบบใหม่” ที่มีกระกระจายตัวแบบหลากหลายเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือวิกฤตมากมายที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นพลังการต่อสู้ในเชิงปฏิรูปที่มุ่งแก้วิกฤตต่าง ๆ ในสังคมเป็นสำคัญ (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. 2546 : 437 - 439)

6. “การเมืองภาคประชาชน” ไม่ใช่สิ่งที่จะมาหักล้างการเมืองของนักการเมือง และในทางกลับกัน “การเมืองแบบเลือกตั้ง” ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะมาทดแทน “การเมืองภาคประชาชน” ได้เช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองภาคประชาชนเป็นกระบวนกรของประชาธิปไตยทางตรง

(Direct Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งจะช่วยจัดการปัญหาที่ระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) ก่อขึ้นหรือรับผิดชอบได้ไม่ทั่วถึง ในกรณีนี้เท่ากับเป็นการโอนอำนาจอธิปไตยที่ตกค้างอยู่กับรัฐมาสู่ประชาชนมากขึ้น และเป็นการถ่วงดุลกลไกตลาดที่รับมอบอธิปไตยจากรัฐไปแล้วบางส่วน ตลอดจนช่วยขยายระบอบประชาธิปไตยออกไปจากระบบบนชั้น ทำให้เป็นระบอบที่ประชาชนมีอำนาจที่แท้จริงมากขึ้น

7. การเมืองภาคประชาชนโดยธรรมชาติแล้วเป็นขบวนการพหุลักษณะ (Pluralistic Movement) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประชาชนที่มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ (identity) วิถีชีวิต และผลประโยชน์ที่แตกต่างกันหลาย จึงไม่อาจยอมรับข้ออ้างความชอบธรรมที่เลื่อนลอย โดยเฉพาะในนามของชาติที่เป็นนามธรรมได้

8. การเมืองภาคประชาชนเป็นกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก (Alternative Development) ซึ่งไม่สามารถขึ้นต่อ “กลไกตลาดเสรี” ตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo - Liberalism) โดยปราศจากเงื่อนไขและไม่สามารถเดินตามแนวทางบริโภคนิยมของระบบทุนโลกาภิวัตน์อย่างไร้ขอบเขต ด้วยเหตุนี้จึงมีบทบาททั้งถ่วงดุลอิทธิพลของทุนข้ามชาติ พิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนแก้ไขปัญหาคาความยากจนในเชิงโครงสร้างในเวลาเดียวกัน (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2547)

สำหรับการเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยถือว่ามีที่มายาวนานจากการต่อสู้ของประชาชนกลุ่มชนต่าง ๆ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วยเข้าไป แต่ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุดอาจต้องถือเอาเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นหลักกิโลเมตรแรกที่สำคัญ โดยจะเห็นได้ว่าแกนนำนักศึกษาและประชาชนจำนวนมากที่เข้าร่วมการต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยมมิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะขึ้นกุมอำนาจรัฐ แต่มีความมุ่งหมายผลักดันให้มีการเปลี่ยนระบอบการเมืองจากแบบปิดมาเป็นแบบเปิด และขยายเวทีทางการเมืองให้เป็นแบบประชาธิปไตย รวมทั้งการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับการแสดงความคิดเห็นของฝ่ายประชาชนไว้ด้วย (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2548 : 158)

ในช่วง 3 ปีหลังเหตุการณ์ดังกล่าว การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนมีลักษณะเป็นการชุมนุมประท้วงเรียกร้องความต้องการของแต่ละกลุ่มชน หรือแสดงบทบาทในทางจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐ แต่ปราศจากแนวความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างฐานะ

ถาวรของภาคประชาสังคมหรือการผลักดันให้มีกระบวนการทางการเมืองที่ยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายประชาชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

การรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นำไปสู่สงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายอำนาจนิยมโดยกองทัพแห่งชาติกับขบวนการประชาชนที่มีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นแกนนำ ฝ่ายอำนาจรัฐมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้โดยใช้ยุทธศาสตร์ “ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบหรือกึ่งประชาธิปไตย “และยุทธวิธี” “การเมืองนำการทหาร” ได้รับความสำเร็จ นำไปสู่ความพ่ายแพ้สลายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

กล่าวได้ว่า ในกรณีของประเทศไทย โอกาสเติบโตทั้งของแนวคิดประชาสังคมและการเมืองภาคประชาชนเพิ่งมาถึงอย่างจริงจังหลังจากสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง และระบอบการเมืองของไทยเริ่มกลับสู่เส้นทางประชาธิปไตยอีกครั้ง (อมรา พงศาพิชญ์และนิตยา กัทลีระพันธ์. 2544 : 13)

บทบาทของภาคประชาสังคม

บทบาทของภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนหรือองค์กรเอ็นจีโอในประเทศไทย อาจจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ประการแรก บทบาทของ “คนกลาง” ที่คอยไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มประชาชนระดับรากหญ้ากับฝ่ายรัฐหรือภาครัฐกิจหรือระบบตลาด และมีแนวโน้มที่จะมีจุดยืนอยู่กับประชาชนที่ยากจนและเสียเปรียบในเขตชนบท

ประการที่สอง บทบาทเป็น “แกนนำ” ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชน อันเนื่องมาจากการเข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านที่ยากไร้ และมองเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของฝ่ายรัฐและทุน กลุ่มเอ็นจีโอบางกลุ่มและผู้ปฏิบัติงานเอ็นจีโอบางส่วนจึงกลายเป็น “แกนนำ” การเคลื่อนไหวของการเมืองภาคประชาชนไปโดยปริยาย อาทิ การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านปากมูน สมัชชาคนจน สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) และการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการวางท่อก๊าซไทย - มาเลเซียของชาวอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ประการที่สาม บทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองและการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยกลุ่มนักวิชาการ นักการเมืองหัวก้าวหน้า ผู้นำนักศึกษา สื่อมวลชนและประชาชน ดังตัวอย่างของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา อาทิ โครงการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ซึ่งมีจุดหมายเบื้องต้นในการผลักดันให้มี

การแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521 ให้ก้าวไปสู่ทิศทางที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จนกระทั่งพัฒนาไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย หรือ ครป. ใหม่เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2534 หรือประมาณสองเดือนหลังการรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534 และมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับประชาชนหมู่เหล่าต่าง ๆ ในการต่อต้านพลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้นำคณะ รสช. ที่ทำการรัฐประหารเมื่อปี 2534 ในการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งจบลงด้วยเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ หลังจากนั้น ครป. ก็ยังมีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองในนามของภาคประชาชนอย่างสม่ำเสมอมาจนถึงปัจจุบัน (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2548 : 165)

หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 มีกระแสเรียกร้องผลักดันจากภาคประชาชนให้เกิดการปฏิรูปการเมือง จนกระทั่งนำไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และภายหลังจากการเลือกตั้งเมื่อปี 2544 รัฐบาลผสมที่มีพรรคไทยรักไทย เป็นแกนนำภายใต้การบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นำไปสู่การกำเนิดของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ต่อสู้คัดค้านรัฐบาลที่ขาดความโปร่งใส และเต็มไปด้วยปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ตลอดจนทั้งการแทรกแซงองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญและปัญหาการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ได้นำไปสู่การรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งของคณะทหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549

หลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 รัฐบาลที่มีนายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ถูกต่อต้านจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จนนำไปสู่การเสียชีวิตและชีวิตของประชาชนเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551

ในขณะเดียวกันฝ่าย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับแนวร่วมที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารในครั้งนั้น ได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช. ขึ้นมาต่อต้านฝ่ายรัฐประหาร และรัฐบาลผสมที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ รวมทั้งกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จนกระทั่งต้องมีการสลายการชุมนุมถึงสองครั้ง ครั้งแรกในราวเดือนเมษายน 2552 และครั้งที่สองประมาณเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 ทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งฝ่ายทหาร ฝ่าย นปช. สื่อมวลชนต่างประเทศ และอื่น ๆ เป็นจำนวนถึง 91 คน และได้นำไปสู่การเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ทำให้พรรคเพื่อไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถกลับมาเป็นรัฐบาลใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี

ถ้าเราพิจารณาบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมทั้ง 3 บทบาทในยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) จะเห็นแนวโน้มได้อย่างชัดเจนว่า การเมืองภาคประชาชนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นค่อนข้างมากกว่าในอดีตอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุผลของกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยและทรงอำนาจ ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วยตนเองมากขึ้น และในทิศทางตรงกันข้าม บทบาทของการเมืองภาคตัวแทน แม้จะเป็นบทบาทนำในทางการเมืองแต่ก็ดูเหมือนมีแรงถ่วงดุลที่ทำให้ต้องยอมรับความสำคัญของการเมืองภาคประชาชนโดยปริยาย

แนวทางการสร้างความสมดุล

ด้วยข้อจำกัดของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนของประเทศไทยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ อาทิ เงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และระบบวัฒนธรรมเชิงอุปถัมภ์ก็ดี โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางอำนาจอันมีมาแต่เดิมก็ดี ตลอดจนทั้งความยากจนและความเหลื่อมล้ำสุดขั้วในทางเศรษฐกิจและสังคมก็ดี ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ระบอบประชาธิปไตยเชิงคุณภาพของเราไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ตรงข้ามกลับกลายเป็นระบอบอำมาตยาธิปไตย และก้าวเข้าสู่ระบอบธนาธิปไตย ซึ่งคนส่วนหนึ่งเข้าใจว่าเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาเฉพาะการมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ โดยละเลยวิธีการที่ชอบธรรมและเนื้อหาสาระของระบอบการเมืองดังกล่าว

ดังนั้นระบอบธนาธิปไตยหรือประชาธิปไตยเลือกตั้งของไทยจึงเป็นระบอบการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีอำนาจที่แท้จริง อำนาจอธิปไตยได้ตกอยู่บรรดานักธุรกิจการเมืองโดยนักธุรกิจการเมืองและเพื่อนนักธุรกิจการเมือง การได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจจึงเต็มไปด้วยความฉ้อฉลทุจริตและมิวัตุประสงค์เพื่อประโยชน์ของคนเพียงบางกลุ่มหรือกลุ่มของตนเองเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกัน การเมืองภาคประชาชนซึ่งโดยหลักการได้รับการยอมรับหรือยกฐานะบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นมาอย่างเป็นทางการโดยรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 เพื่อช่วยถ่วงดุลอำนาจของนักการเมืองและพรรคการเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นนำจากภาคธุรกิจเอกชน แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีผลกระทบที่จะนำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองมากขึ้น

เพราะฉะนั้นการสร้างสมดุลระหว่างการเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชนจึงควรพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านอธิปไตยของประชาชน การเมืองภาคประชาชนเป็นกระบวนการของ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งอาจจะมิพบทบททั้งในด้านการส่งเสริมหรือต่อต้านการเมืองภาคตัวแทน หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะมีส่วนช่วยจัดการกับปัญหาที่ระบอบประชาธิปไตยตัวแทนก่อกำขึ้นหรือรับผิดชอบได้ไม่ทั่วถึง การที่การเมืองภาคตัวแทนยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของรัฐ จะเท่ากับการยืนยันในหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนตลอดเวลา การเมืองภาคตัวแทนเป็นเพียงการถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยเพียงบางส่วนให้ตัวแทนดำเนินการแทนประชาชน เป็นการชั่วคราวเท่านั้นและตราบไต่ที่ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตัวจริงจะเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง ก็เป็นสิ่งที่การเมืองภาคตัวแทนควรจะยอมรับ นอกจากนี้ยังเป็นการถ่วงดุลกลไกตลาดหรือภาคธุรกิจเอกชนที่รับมอบอธิปไตยจากรัฐไปแล้วบางส่วนตลอดจนช่วยขยายระบอบประชาธิปไตยออกไปจากระบอบของชนชั้นนำ ให้เป็นระบอบการเมืองที่ประชาชนมีอำนาจที่แท้จริงมากขึ้น

2. ด้านผลประโยชน์แห่งชาติ การเมืองภาคประชาชน โดยธรรมชาติแล้วเป็นขบวนการพหุนิยม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประชาชนที่มีวิถีชีวิต อัตลักษณ์ และผลประโยชน์ที่แตกต่างกันหลากหลาย จึงไม่อาจยอมรับข้ออ้างความชอบธรรมที่เลื่อนลอยของ “ผู้แทนราษฎร” หรือภาคตัวแทนของประชาชนที่จะกระทำการในนามของชาติที่เป็นนามธรรมได้เสมอไปด้วยเหตุนี้การเมืองภาคประชาชนจึงเป็นการเสริมความหมายของคำว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ในลักษณะที่จะต้องหาแนวทางของความเห็นพ้องต้องกัน หรือฉันทามติ (consensus) แบบใหม่ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความชอบธรรมในกระบวนการใช้อำนาจรัฐของรัฐบาลหรือสภาผู้แทนราษฎรหรือสถาบันทางการเมืองอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านการพัฒนาประเทศ การเมืองภาคประชาชนเป็นกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือกซึ่งไม่จำเป็นต้องขึ้นกับกลไกตลาดเสรีนิยมโดยปราศจากเงื่อนไข และไม่สามารถเดินตามแนวทางบริโภคนิยมของระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์อย่างไร้ขอบเขต ด้วยเหตุนี้การเมืองภาคประชาชนจึงมีบทบาททั้งการถ่วงดุลอิทธิพลของทุนข้ามชาติ หรือทุนชาติ ตลอดทั้งการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนแก้ไขปัญหาความยากจนในเชิงโครงสร้างไปในเวลาเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น เนื่องจากการพัฒนาแบบยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการกระจายอำนาจ กำหนดนโยบายสู่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะแตกต่างหลากหลาย ด้วยเหตุนี้การเมือง

ภาคประชาชนย่อมจะช่วยกระตุ้นให้มีการกระจายอำนาจจากรัฐสู่สังคม ซึ่งจะช่วยลดทอนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นแบบแนวตั้งระหว่างรัฐกับชาติ ตลอดจนเพิ่มความสัมพันธ์แนวราบที่เสมอภาคสร้างสรรค์ขึ้นในหมู่ประชาชนไปในขณะเดียวกันด้วย (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2548 : 204 - 205)

4. **ด้านการพัฒนาการเมือง**เพื่อนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ การเมืองภาคประชาชนจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาการเมือง ทั้งในด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อระบอบประชาธิปไตย การให้การศึกษาทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้มีสภาพทางการเมือง ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญมาจากองค์กรภาคประชาสังคม และการมีแผนพัฒนาการเมืองอันเป็นเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมของการพัฒนาการเมือง ดังนั้น หากการเมืองภาคตัวแทนขาดบทบาทในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อย่างน้อยที่สุดการเมืองภาคประชาชนก็จะเป็นตัวหลักในการพัฒนาการเมืองต่อไปได้ มิเช่นนั้นแล้วการเมืองไทยจะอยู่ในสภาพย่ำเท้าอยู่กับที่หรือไม่ก็เป็นการถอยหลังกลับไปสู่ระบอบอำนาจนิยมนั่นเอง

5. **ด้านการเสริมสร้างชุมชนาธิปไตย (Localization) และลดทอนกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization)** การเมืองภาคประชาชนเป็นขบวนการช่วยเหลือตนเองของผู้ที่เสียเปรียบในสังคมและในโครงสร้างของทุนนิยมโลก นอกจากนั้นยังเป็นตัวเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้งในด้านวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และอัตลักษณ์ของชุมชน และยังเป็นตัวช่วยป้องกันหรือชะลอการรุกคืบหน้าของกระแสโลกาภิวัตน์อีกด้วย ซึ่งโดยปกติการเมืองภาคตัวแทนในระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่พัฒนาหรือระบอบธนาธิปไตย ผู้แทนราษฎรมักเป็นตัวแทนของกลุ่มทุนชาติมากกว่าที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของชุมชน ดังนั้นบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนาธิปไตยจึงเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งตรงกันข้ามการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางทุนนิยม ซึ่งอาศัยอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรจากส่วนกลางอย่างเต็มที่ ประกอบกับการสนับสนุนจากกลุ่มทุนข้ามชาติ ทำให้กลุ่มหรือองค์กรภาคประชาสังคมบางส่วนซึ่งได้รับการสนับสนุนดังกล่าว ก็อาจแสดงบทบาทที่เป็นตัวเสริมสร้างกระแสโลกาภิวัตน์ได้เช่นเดียวกัน

6. **ด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น** เป็นแนวทางที่จะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชนได้ในระดับหนึ่ง หากสามารถประสานเชื่อมโยงการเมืองภาคประชาชนเข้ากับทิศทางของการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นตามที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ โดยมีใช้เป็นเพียงประเด็นของการขยายระบอบประชาธิปไตยตามทฤษฎีดั้งเดิมเท่านั้น แต่ควรจะต้องพิจารณาในประเด็นของการรักษาอำนาจการเมืองไว้ในท้องถิ่น โดยมีให้มีการสูญเสียอำนาจเหล่านี้ไปกับอิทธิพลภายนอกมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กล่าวในอีกนัยหนึ่ง การเมืองภาคประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเป็นการเมืองแบบป้องกันตัวของผู้อยู่เปรียบซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาของตัวเองในพื้นที่และในชุมชนที่มีจำนวนจำกัด มากกว่าการช่วงชิงพื้นที่ในศูนย์อำนาจของประเทศหรือการส่งผลสะท้อนไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับตน เช่นนี้แล้วจึงเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สอดคล้องกับทิศทางการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างน้อยที่สุดก็โดยหลักการ (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2548 : 215) โดยเน้นการกระจายอำนาจไปพร้อม ๆ กับการให้อำนาจแก่ประชาชนในชุมชน

7. **ด้านการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมาภิบาล และความเป็นประชาธิปไตย** ประการสุดท้ายนี้สำหรับบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในส่วนของกลุ่มพลังทางการเมืองที่ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมา อาทิ กลุ่มเสื้อสีทั้งหลายเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองไทยในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อท่ามกลางความขัดแย้งแตกแยกทางสังคมการเมืองที่ลงรากลึกในสังคมไทยอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน กลุ่มพลังเหล่านี้มีพฤติกรรมทางการเมืองที่ดูเสมือนเป็นเนื้อเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อมกับการเมืองภาคตัวแทนอย่างยากที่จะปฏิเสธ และต่างก็อ้างความชอบธรรมในการเรียกร้องต่อสู้เพื่อความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นธรรม ความถูกต้อง ติงาม รวมทั้งอาจเลยเถิดไปถึงคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมาภิบาลด้วยซ้ำไป กรณีดังกล่าวนี้อาจจะเป็นข้อยกเว้นในการพิจารณาเชิงหลักการของความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชน แต่สามารถอธิบายในเชิงความสัมพันธ์ทางอำนาจ ที่ต่างฝ่ายต่างใช้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน หรือความพยายามที่จะใช้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป การเมืองภาคตัวแทนกับการเมืองภาคประชาชนเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นคู่ของความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่ทางออกที่ถูกต้องเหมาะสมต่อสังคม

การเมืองไทย ขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่งก็เป็นคู่ของความร่วมมือเพื่อเป้าหมายในทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสมดุลระหว่างสองฝ่ายจึงเป็นไปตามหลักกลไกโดยธรรมชาติ เมื่อฝ่ายใดแสดงบทบาทสูงเด่น อีกฟากฝ่ายก็จะถูกลดบทบาทลงไปโดยปริยาย

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล หนีมพานิช. (2554). หน่วยที่ 15 สังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์และหลังสมัยใหม่ เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พิมพ์ครั้งที่ 1 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2553) นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร พฤษภาคม 2553
- ธีรยุทธ บุญมี. (2543). Road Map ประเทศไทย กรุงเทพมหานคร สายธาร
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547) ประชาสังคม (Civil Society) พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สายธาร มิถุนายน 2547
- สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. (2546). “การเมืองภาคประชาชน : พลวัตและการประเมิน” การประชุมทางวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่4 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร วันที่ 8 - 10 พฤศจิกายน 5 ปีของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2547). “พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศไทย : แง่คิดเกี่ยวกับพลังทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย” ในประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย เล่ม2 หน่วยที่ 6 นนทบุรี สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์
- อมรา พงศาพิชญ์ และนิตยา กัทลิตะพันธุ์ บรรณาธิการ. (2544) องค์กรให้ทุนเพื่อประชาสังคม ในประเทศไทย กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543) **การเมืองของพลเมือง** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- Drucker, Peter F. (1989). *The New Realities*. Reed Business Information, Inc..
- Drucker, Peter F. (1993). *The Post - Capitalist Society*. Reed Business Information, Inc.
- Fukuyama, Francis. (1992). *The End of History and the Last Man*. New York : Free Press.
- Giddens, Anthony. (1991). *The Consequences of Modernity*. Cambridge : Polity Press.
- Huntington, Samuel P. (1991). *The Third Wave : Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman : University of Oklahoma Press.
- Nisbet, Robert. (1975). *Twilight of Authority*. Oxford University Press, 1st edition.
- Pierre, Jon and B. Guy Peters. (2001). *Governance, Politics and the State*. New York : St. Martin's Press.
- Scholte, Jan Aart. (2000). *Globalization : A Critical Introduction*. New York : Pgrave.
- Toffler, Alvin. (1980). *The Third Wave*. First Published by William Collins Sons & Co. Ltd. www.Peoplepower 21